

АНТИНАЦИСТСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ УКРАЇНСЬКИХ НАЦІОНАЛІСТІВ НА РІВНЕНЩИНІ У 1941-1943 рр.

Гринчовська К. М.

здобувачка вищої освіти V курсу,

Навчально-науковий інститут

*міжнародних відносин та національної безпеки,
Національний університет «Острозька академія»
м. Острог, Україна*

Тема заявленої проблеми лишається актуальною до сьогодні, адже розкриває сторінки боротьби українських націоналістів з німецькими окупантами. Як відомо, на початку окупації ОУН здійснювала спроби порозуміння з нацистами задля відновлення незалежної Української держави. Проте німці використовували повстанців як допоміжний засіб боротьби з радянською стороною. Тому потрібно більше звертати увагу на військові дії ОУН проти окупантів, що б довести те, що вона мала на меті створення вільної України.

Мета цієї статті полягає у висвітленні антинацистської діяльності бандерівської та мельниківської ОУН на території Рівненщини у 1941-1943 роках.

З початку серпня 1941 р. терени сучасної Рівненської області перебували під окупацією нацистів. Того ж місяця були визначенні кордони окупованих українських земель. Рівненщина увійшла до Рейхскомісаріату «Україна», центром якого було м. Рівне. Організація Українських Націоналістів вважала, що співпраця з новим урядом дасть можливість встановити незалежність України. Але з часом, коли нацисти почали доводити свої расові теорії до абсурду та здійснювати масові репресії не тільки проти учасників ОУН, але і проти мирного населення, українські націоналісти змінюють свої пріоритети та план дій. Постало завдання не тільки боротися за вільну Українську державу, але і захистити мирне населення від терору окупантів.

Українські націоналісти в першу чергу звертали увагу на агітаційну роботу. Пропагандистська діяльність була добре налагоджена, особливо на Волині. Це були різноманітні форми: лекторські групи, друковані матеріали (листівки, плакати, газети, журнали). Більшість цих видань публікувалися в підпільних друкарнях Рівного та Сарн. Таким чином, внаслідок вдалої пропагандистської кампанії було закладено ідеологічну основу майбутньої армії [1, с. 15-16].

Спонукали розпочати збройну боротьбу ОУН (б) негативне ставлення німецької влади щодо відродження української державності, а також масові арешти провідників організації та початок жорстокої окупаційної політики [2, с. 235].

ОУН (м) теж була проти збройної боротьби, адже сподівалась на допомогу Німеччини у відродження вільної України. У пропагандистській листівці від червня 1941 р., відверто вказувалося про союзницьке відношення проводу ОУН (м) до окупаційної влади: «Провід українських націоналістів певний, що майбутня співпраця України й Німеччини складеться в обопільній доброзичливості та пошані для добра обидвох народів. Метою мельниківців було створення держави між Дунаєм, Карпатами і Каспійським морем, за устроєм вона повинна була нагадувати Німеччину і очолюватись А. Мельником» [2, с. 232-233].

На території Рівненщини від початку 1942 р. створювались національні загони (від 50 до 300 бійців). Вони діяли таємно, а починаючи з червня уже більш відкрито. Проте їх діяльність здебільшого була спрямована на заготівлю продовольства [3, с. 13].

Процес формування УПА проходив у кілька етапів. Перший – тривав до осені 1942 р. і характеризувався створенням самооборонних відділів ОУН (б). Другий – починався від жовтня 1942 р. та тривав до весни 1943 р., в цей час відбувалося стрімке чисельне зростання підрозділів ОУН (б). Третій етап – весна-літо 1943 р., коли відбулося об'єднання військових підрозділів в єдину армію під загальною назвою УПА [2, с. 268].

Мельниківці не виявляли воєнної активності. Наприкінці березня 1943 р., бандерівський командир «Крук» запропонував мельниківцям розпочати спільні антинімецькі виступи на Крем'яччині, останні відмовилися. Командир загону ОУН (м) М. Данилюк («Блакитний») заявляв про недоцільність таких акцій у межах однієї Волині. Натомість мельниківці активізували власну пропагандистську роботу на теренах Волинської та Рівненської областей. Ними була взята під контроль редакція газети «Волинь» у м. Рівне, обласна друкарня, театр та осередки «Просвіти». Учасниками ОУН (м) були: В. Штуль, У. Самчук, А. Демо-Довгопільський (директор обласного театру), А. Мисечко (відповідальний редактор газети «Волинь»), І. Тиктор (директор обласної друкарні) [2, с. 253].

Серед основних напрямків роботи мельниківців було поширення націоналістичної ідеології серед населення регіону через розгалужену

мережу організації «Просвіта» (її осередки були створені майже у всіх селах Рівненської області).

Ефективно працювала і розвідка ОУН, зокрема в архівних документах служби безпеки території групи «Заграва» подається чітка розвідувальна інформація про кількість німців в містах Рівненщини, стан оборонних ліній окупантів та перебіг подій по районах (згадується Людвипільський, Костопільський, Степанський, Сарненський та інші райони) [4, Арк. 2].

Серед напрямків антинімецької боротьби українських націоналістів в 1941-1943 рр. можна виділити їхню агітаційно-пропагандистську роботу та перші бойові зіткнення з окупантами.

Бойові дії не були широкомасштабними, адже бандерівці не мали великих людських та збройних ресурсів для цього. Проте серед усіх націоналістичних підпільних організацій, вони були найбільш підготовленні до збройної боротьби. Мельниківці зосередили свою увагу на пропаганді, залучали населення до розповсюдження антинацистських ідей.

Усі операції (агітаційні, розвідувальні та військові), що активно проводилися учасниками Організації Українських Націоналістів обох груп, безпосередньо впливали на хід бойових дій німецько-радянської війни.

Література:

1. Ковальчук В. Діяльність ОУН (б) та запілля УПА на Волині та південному Поліссі (1941-1944 рр.). Торонто - Львів : Літопис УПА, 2006. 512 с. URL: https://litopysupa.com/wp-content/uploads/2019/02/Biblioteka_Tom_07_Kovalchuk_V_Diialnist_OUNb_i_Zapillia_UPA_na_Volyni_i_pivdenному_Polissi_19411944.pdf (дата звернення: 10.02.2023).
2. Ленартович О. Ю. Український національно-визвольний рух на Волині в роки Другої світової війни: Монографія. Луцьк: РВВ “Вежа” Волин. Нац. ун-ту ім. Лесі Українки, 2011. 477 с.
3. Трофимович В. Створення української повстанської армії. *Наукові записки [Національного університету "Острозька академія"]. Історичні науки.* 2013. Вип. 20. С.13.
4. ЦДАВО, ф. 3833, оп. 1, спр. 234, 20 арк. URL: <https://e-resource.tsdavо.gov.ua/file-viewer/40376#file-1470395>.